Eduskunnan hallintovaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä (HE 63/2026 vp)

1. Lausuntopyyntö

   Eduskunnan hallintovaliokunta pyytää Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa seuraavasta asiasta: HE 63/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä.

   Ehdotetussa laissa säädettäisiin terveydenhuollossa toimivista yksiköistä, jotka avustaisivat esitutkintaviranomaisia, syyttäjää ja tuomioistuimia lapsiin liittyvien rikosten selvittämisessä. Käytännössä näitä tehtäviä hoitaisivat lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköt, jotka nykyisin toimivat kumottavan lain mukaisina tutkimusyksikköinä.

   Ehdotetun lain soveltamisala olisi laajempi kuin kumottavan lain: ehdotettua lakia esimerkiksi sovellettaisiin myös muihin rikoksiin kuin seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksiin ja yksiköiden tehtävät laajenisivat tietyiltä osin koskemaan myös lapsia, joita epäillään rikoksesta tai joita on tarpeen kuulla rikoksen todistajana.

   Nykyiseen tapaan yksiköt tutkisivat lapsen sekä avustaisivat poliisia lapsen kuulemisessa tai sen suunnittelemisessa. Uutena asiana yksiköiden tehtäväksi säädettäisiin tehdä yhteenveto lasta koskevista tiedoista, jotka ovat olennaisia arvioitaessa lapsen tilanteeseen liittyviä riskitekijöitä sekä sitä, mihin toimiin esitutkinnassa ryhdytään ja kuinka kiireellisesti toimet toteutetaan. Laissa säädettäisiin myös moniammatillisesta asiantuntijaryhmästä, joka voisi käsitellä yksikön laatimaa yhteenvetoa esimerkiksi sen ratkaisemiseksi, millä eri viranomaisten toimenpiteillä voidaan parhaiten edistää lapsen edun toteutumista. Yksiköiden tehtävät laajenisivat myös ensi vaiheen psykososiaalisen tuen antamiseen lapselle ja hänen huoltajilleen sekä koulutuksen ja tuen tarjoamiseen lasten kanssa työskenteleville tahoille.

2. Asiantuntijan lausunto

   Hallituksen esitys on hyvin valmisteltu ja perusteltu. Siinä on huomioitu hyvin voimassa olevan lain (laki lapsiin kohdistuneiden pahoinpitely- ja seksuaalirikosten selvittämisen järjestämisestä) katvealueet, jotka ovat aiheuttaneet tulkintaeroja ja alueellista vaihtelua lain soveltamisessa. Tämä on osaltaan johtanut lasten eriarvoiseen kohteluun, mitä ongelmaa ehdotettu uusi sääntely korjaa.

Lisäksi ehdotettu laki parantaisi ylipäänsä epäiltyihin rikoksiin tavalla tai toisella liittyvien lasten asemaa ja oikeusturvaa, koska se antaisi poliisille nykyistä enemmän mahdollisuuksia pyytää esitutkinnassa lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiltä asiantuntija-apua lapsiin liittyvissä rikosepäilyissä. Uusi laki olisi rikoslajineutraali ja sen soveltamisalaan kuuluisi avustaminen myös todistajan ja rikoksesta tai rikollisesta teosta epäiltyjen lasten kohdalla. Lisäksi soveltamisalaan kuuluisivat lähtökohtaisesti kaikki lapset eli alle 18-vuotiaat, mikä on linjassa YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 1. artiklan kanssa.

Esitutkintalaki velvoittaa toimittamaan esitutkinnan kiireellisesti, kun rikos on kohdistunut alle 18-vuotiaaseen ja epäilty rikos on asianomistajaan kohdistunut seksuaalirikos tai asianomistajan henkeen, terveyteen, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan kohdistunut rikos. Hallituksen esityksessä lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköille on ehdotettu uutta tehtävää, lapsen taustatietojen kartoittamista muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollosta esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän pyynnöstä. Näitä tietoja tarvitaan, kun arvioidaan, kun arvioidaan esitutkintakynnystä, rikosepäilyn vakavuutta, tarvittavia esitutkintatoimenpiteitä ja niiden kiireellisyyttä, lapseen kohdistuvan väkivallan riskiä ja lapsen kuultavuutta sekä oikeuspsykologisen asiantuntemuksen tarvetta lapsen kuulustelun suunnittelussa ja toteuttamisessa. Yksiköiden laaja tiedonsaantioikeus mahdollistaisi sen, että lapseen kohdistuvan rikosepäilyn tultua ilmi esitutkinnassa voitaisiin tehdä tietoon perustuvia, hyvin perusteltuja ja lapsen edun mukaisia päätöksiä.

Lasten taustatietojen kartoittaminen esitutkinnan alkuvaiheissa on tehtävänä yksiköille uusi ja tulee lisäämään yksiköiden työmäärää merkittävästi. Poliisihallitus suosittelee lapsi- ja nuorisorikostutkinnan käsikirjassaan (2026), että lapsen taustatiedot kartoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollosta etenkin kaikissa perheensisäisissä rikosepäilyissä. Tämä tarkoittaa useita tuhansia rikosepäilyjä vuosittain. On tärkeää, että lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden resurssit varmistetaan niin, että ne kykenevät suorittamaan tämän ja muut niille säädettävät uudet tehtävät.

Tällä hetkellä vain noin kymmenen prosenttia lapsiin ja nuoriin kohdistuneiden epäiltyjen seksuaali- ja pahoinpitelyrikosten asianomistajista ohjautuu lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden asiakkaaksi. Todennäköisesti lain soveltamisalan laajentuessa muihinkin rikoslajeihin erityisosaamisen tarve pysyy samansuhtaisena jatkossakin, sillä poliisihallinnon lapsirikostutkinnan erityiskoulutuksen tuottama osaaminen varmistaa sen, että poliisi suoriutuu valtaosasta lasten kuulusteluista omin voimin.

On kuitenkin lasten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta ensisijaisen tärkeää, että rikosepäilyn herättyä lapsen tilanteen ja olosuhteiden monialainen arviointi toteutuisi mahdollisimman monen lapsen kohdalla. Yksiköiden tehtäväksi ehdotettu lasten taustatietoyhteenvetojen tekeminen toimisi tämän monialaisen arvioinnin välineenä myös niiden lasten kohdalla, joiden osalta poliisi ei pyydä yksiköltä tutkimuksia. Näin monialaisen arvioinnin piiriin saataisiin huomattavasti nykyistä useampi epäillyn rikoksen kohteeksi joutunut lapsi.

Hallituksen esityksen mukaan THL:n tehtäväksi säädettäisiin yksiköiden valtakunnallinen toiminnan ohjaus, kehittäminen ja seuranta, kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö sekä koulutusten järjestäminen. Kansallisen koordinaation merkitys korostuu etenkin ensimmäisinä lain voimaantulon jälkeisinä vuosina, jolloin uudet tehtävät ja toimintatavat hakevat paikkaansa. Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminnassa noudatetaan Barnahus-standardeja, jotka liittyvät sisäministeriön, oikeusministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloihin. Monella hallinnonalalle ulottuvan toiminnan koordinaatio on vaativaa ja aikaa vievää, ja siksi on tärkeää, että THL:lle turvataan tosiasialliset mahdollisuudet hoitaa sille laissa säädettävää kansallisen koordinaation tehtävää.

Lopuksi on tarpeellista huomauttaa, että ehdotettu laki ei psykososiaalisen tuen osalta paranna kaikkien epäiltyjen rikosten uhriksi joutuneiden lasten asemaa. Laissa ehdotettu lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden tarjoama ensivaiheen psykososiaalinen tuki on rajattu hallituksen esityksessä vain yksikön asiakkaaksi joutuneille lapsille. Suurin osa lapsista on jatkossakin näin ollen hyvinvointialueiden peruspalveluiden varassa ja yksiköiden asiakaslapsetkin sitten, kun lapsen asiaa ei enää käsitellä yksikössä. Siksi on erittäin tärkeää, että hyvinvointialueilla on määritelty, miten peruspalveluissa turvataan psykososiaalinen tuki sen tarpeessa oleville lapsille. Keskeistä on myös, että nämä hyvinvointialueen rakenteet ja järjestelyt on saatettu paikallisen poliisiyksikön tietoon, jotta poliisin on mahdollista toteuttaa lakisääteistä velvollisuuttaan ohjata asianomistajia tukipalveluihin.

Saara Asmundela, ylikomisario

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 05.06.2026 klo 13:46. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi